

MAREK G. ZIELIŃSKI
Uniwersytet Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz

Andrzej Mietz (1947–2014)

Andrzej Mietz urodził się 1 listopada 1947 roku w Bydgoszczy jako syn Ignacego i Heleny Lewickiej¹. Szkołę podstawową i liceum ogólnokształcące ukończył w Bydgoszczy. W 1965 roku rozpoczął studia na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu w zakresie historii o specjalności archiwistycznej. Jako student odbył praktyki zawodowe w Archiwum Państwowym we Wrocławiu w 1968 roku i następnie w 1969 roku w Archiwum Głównym Akt Dawnych. Studia ukończył w 1970 roku. Pracę magisterską pt. *Opracowanie materiałów kartograficznych w teorii i praktyce archiwalnej* napisał pod kierunkiem ówczesnego docenta Andrzeja Tomczaka.

Pracę magisterską pt. „Opracowanie materiałów kartograficznych w teorii i praktyce archiwalnej” napisał pod kierunkiem ówczesnego docenta Andrzeja Tomczaka.

¹ Dane biograficzne prezentowane w niniejszym biogramie zaczerpnięto z akt personalnych znajdujących się w Dziale Kadr i Szkolenia Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego. Na temat A. Mietza pisał wcześniej Z. Biegański, *Andrzej Mietz (1 XI 1947 – 7 V 2014) – życie i działalność naukowa*, „Studia z Dziejów Pogranicza Kujawsko-Wielkopolskiego”, T. VI: 2015, s. 7–22. Biogram A. Mietza przygotował także do opublikowania we *Wrocławskim słowniku biograficznym* Michał Raczkowski.

Karierę zawodową prof. Andrzeja Mietza cechowała początkowo duża zmienność. Przez pierwszy rok po ukończeniu studiów pracował w Archiwum Państwowym w Bydgoszczy, następnie jako archiwista w Spółdzielni Inwalidów „Odrodzenie” w Toruniu. W 1972 roku powrócił na krótko do Bydgoszczy, by podjąć pracę na stanowisku kierowniczym w Dziale Informacji Naukowo-Technicznej w Oddziale Wojewódzkim Naczelnej Organizacji Technicznej. Jeszcze w tym samym roku podjął pracę jako nauczyciel w szkole podstawowej w Gronowie. Od 1973 roku związał się na 17 lat z Okręgowym Urzędem Kontroli Publikacji i Widowisk w Toruniu. W okresie tym, w ramach doskonalenia zawodowego, ukończył w 1986 roku studia podyplomowe w zakresie ekonomii w Akademii Nauk Społecznych w Moskwie. Po likwidacji urzędu cenzorskiego, w wyniku pogarszającego się stanu zdrowia przeszedł w 1991 roku na rentę. Poświęcił się wówczas, obok działalności gospodarczej, realizacji planów związanych z przygotowaniem rozprawy doktorskiej pt. *Kościół i parafia św. Dominika w Chodczu. Studium organizacji kościelnej i życia religijnego w małym miasteczku diecezji kujawsko-pomorskiej w dobie staropolskiej*, opublikowanej w 1992 roku². Przygotował ją pod kierunkiem prof. dr. hab. Mariana Pawlaka (1935–2016). W wyniku publicznej obrony, która odbyła się 12 października 1993 roku, uzyskał stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie historii. Warto w tym miejscu podkreślić, że był to pierwszy doktorat po uzyskaniu przez Wydział Humanistyczny ówczesnej Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Bydgoszczy praw do doktoryzowania. Trzy lata później, w 1996 roku, został zatrudniony na stanowisku adiunkta w Zakładzie Historii Nowożytnej Instytutu Historii WSP w Bydgoszczy. Jednocześnie, w latach 1999–2007, był pracownikiem naukowym na Wydziale Humanistycznym Wyższej Szkoły Humanistyczno-Ekonomicznej we Włocławku, gdzie pełnił funkcję kierownika Zakładu Dziejów Religii w latach 2003–2006, a następnie Zakładu Historii Kujaw, Mazowsza i Ziemi Dobrzyńskiej.

Dysertację habilitacyjną pt. *Archidiakoniat kamieniecki archidiecezji gnieźnieńskiej. Struktura terytorialna i stan kościołów w czasach staropolskich 1512–1772* opublikował w roku 2005. Kolokwium habilitacyjne odbył 29 września. Recenzentami byli profesorowie: Andrzej Groth, Michał Grzybow-

² Praca została opublikowana nakładem Chodeckiego Towarzystwa Regionalnego im. Eugeniusza Ostaszewskiego.

ski, Krzysztof Mikulski. Był to pierwszy przewodniczący w powołanym wówczas Uniwersytecie Kazimierza Wielkiego. W wyniku pomyślnie zakończonych procedur uzyskał stopień doktora habilitowanego nauk humanistycznych w zakresie historii nowożytnej Polski i powszechnej. Począwszy od 1 października 2006 roku, był zatrudniony na stanowisku profesora nadzwyczajnego. Po śmierci prof. Ryszarda Kabacińskiego, 1 marca 2009 roku objął funkcję kierownika Zakładu Historii Nowożytnej, którą pełnił przez cztery kolejne lata.

Należał do Toruńskiego Towarzystwa Naukowego, Bydgoskiego Towarzystwa Naukowego, Dobrzyńskiego Towarzystwa Naukowego, Stowarzyszenia Autorów Polskich. W 1979 roku inicjował powstanie oraz został członkiem Włocławskiego Towarzystwa Naukowego. W 1990 roku opracował statut i został pierwszym honorowym członkiem Chodeckiego Towarzystwa Regionalnego im. Eugeniusza Ostaszewskiego³. Na posiedzeniu inauguracyjnym wygłosił wykład „Ruch regionalny w Chodczu i związki z nim Aleksandra Jankowskiego w latach 1900–1939”. Został odznaczony odznaką Zasłużonego Działacza Kultury w 1979 roku, Brązowym Krzyżem Zasługi w 1981 roku, Złotym Krzyżem Zasługi w 1987 roku, odznaką „Za Zasługi dla Województwa Włocławskiego” w 1987 roku, Medalem Edukacji Narodowej w 2012 roku. Za publikację w 1985 roku tomu poświęconego zabytkom epigrafiki na terenie ziemi dobrzyńskiej otrzymał nagrodę wojewody włocławskiego, zaś za współautorstwo monografii gminy w Czernikowie w 1999 roku nagrodę Włocławskiego Towarzystwa Naukowego.

Pomimo osiągnięcia wieku emerytalnego, od 1 listopada 2012 roku nadal był zatrudniony w Instytucie Historii i Stosunków Międzynarodowych. Gwałtownie pogarszający się stan zdrowia uniemożliwił mu jednak w ostatnich miesiącach życia wykonywanie obowiązków dydaktycznych. Zmarł, w wyniku choroby nowotworowej, 7 maja 2014 roku. Został pochowany w Toruniu na cmentarzu św. Jerzego.

Dorobek naukowy zapoczątkował niewielkim artykułem poświęconym archiwum Okręgowego Zarządu Lasów Państwowych w Toruniu⁴. Otworzył

³ A. Mietz, *Czas działania – w I rocznicę powstania Chodeckiego Towarzystwa Regionalnego im. Eugeniusza Ostaszewskiego*, „Rocznik Muzealny” [Muzeum Ziemi Kujawskiej i Dobrzyńskiej], T. IV: 1991, s. 315-319.

⁴ Idem, *Rzut oka na dzieje i zasób archiwum Okręgowego Zarządu Lasów Państwowych w Toruniu*, „Archiwista. Biuletyn Stowarzyszenia Archiwistów Polskich”, R. IX: 1973, nr 3, s. 19-24.

nim drzwi do własnych badań nad historią regionalną, przede wszystkim Kujaw i ziemi dobrzyńskiej. Jak pokazują kolejne publikacje, kierunkowi temu pozostał wierny do końca życia. Jednocześnie dał wyraz swojej pasji archiwisty dążącego do odkrywania dla nauki historycznej kolejnych mało znanych zespołów archiwalnych⁵. Wskazywał na potrzebę kwerend w zasobach archiwów parafialnych, mając uzasadnioną nadzieję na odnalezienie w nich akt ukazujących problematykę życia wewnątrzkościelnego w skali całej diecezji.

Okres związku z Archiwum Państwowym w Bydgoszczy zaowocował przygotowaniem w 1970 roku *Inwentarza zespołu planów Królewskiej Rejencji w Bydgoszczy*, a następnie cennego artykułu, w którym omówił 55 planów do studiów nad rozwojem przestrzennym Bydgoszczy w latach 1772–1806 ze zbiorów Archiwum Państwowego w Bydgoszczy, Archiwum Państwowego w Toruniu, Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Bydgoszczy, Muzeum Okręgowego im. Leona Wyczółkowskiego⁶.

Wiele artykułów opublikował w „Zapiskach Kujawsko-Dobrzyńskich”, których wydawanie zainicjował wraz z Janem Pakulskim (1941–2008) i Marianem Kallasem w 1978 roku. Już w pierwszym tomie tego pisma zamieścił artykuł poświęcony badaniom epigraficznym na Kujawach i ziemi dobrzyńskiej. W tym czasie wszedł bowiem do ogólnopolskiego zespołu badawczego skupionego wokół *Corpus inscriptionum Poloniae*. Działał intensywnie w ramach Zespołu Badawczego Źródeł Epigraficznych na Kujawach i ziemi dobrzyńskiej, kierowanego przez Kazimierza Jasińskiego, który powstał w styczniu 1977 roku przy Zakładzie Nauk Pomocniczych w Instytucie Historii i Archiwistyki UMK. Osobny zespół powstał do badań inskrypcji nagrobnych z lat 1800–1914 na Kujawach⁷. Inicjatywa ta nawiązywała do postulatów

⁵ Idem, *Dzieje i zasób archiwum parafialnego w Dźwierzynie Wielkim do 1945 roku*, „Studia Gnesiensia”, T. XI: 1997, s. 413–442; idem, *Z problematyki zaginionych wizytacji byłego archidiaconatu kamieńskiego – wizytacja archidiakańska z 1664 r.*, „Rocznik Gdański”, T. LVII: 1997, z. 1, s. 85–91.

⁶ Idem, *Polskie zbiory źródeł kartograficznych do studiów nad rozwojem i dziejami Bydgoszczy z lat 1772–1806*, „Prace Komisji Historii Bydgoskiego Towarzystwa Naukowego”, T. XIV: 1979, s. 109–150.

⁷ Idem, *Uwagi o wartościach źródłowych nagrobków kujawskich z lat 1800–1918*, „Zapiski Kujawsko-Dobrzyńskie”, seria D: 1981, s. 311–334. Wcześniej na ten temat pisał Z. Szaniawski, *Komunikat z badań inskrypcji nagrobnych z lat 1800–1914 na Kujawach*, „Zapiski Kujawsko-Dobrzyńskie”, seria B: 1979.

zgłoszonych na XI Powszechnym Zjeździe Historyków Polskich w Toruniu w 1975 roku, a następnie podjętych przez największe ośrodki akademickie w Katowicach, Lublinie, Warszawie, Krakowie, Łodzi, Kielcach, Poznaniu, Gdańsku, którym patronował Józef Szymański. Owocem współpracy z Janem Pakulskim są trzy tomy poświęcone inskrypcjom na terenie Kujaw i ziemi dobrzyńskiej⁸. Przez wiele lat problematyce tej poświęcał wiele uwagi i czasu⁹. Pokłosem prowadzonych kwerend terenowych w poszukiwaniu nowożytnych epigrafów jest unikalny artykuł, traktujący o epigrafice „chłopskiej” do 1800 roku¹⁰. Udało mu się zidentyfikować sześć XVIII-wiecznych inskrypcji zlokalizowanych na drewnianych obiektach budownictwa wiejskiego. Rezultatem są także jedne z najcenniejszych w dorobku Andrzeja Mietza artykuły, w których zwrócił szczególną uwagę na jakże ważne staropolskie świadectwa upamiętniania zmarłych. Zwyczaj umieszczania na murach świątyń, w oderwaniu od mogił, znaków kommemoratywnych istniał od początku XVI po koniec XVIII wieku¹¹. W artykule, który zamieścił w zbiorze

⁸ *Corpus inscriptionum Poloniae*, t. IV, z. 1, *Kujawy brzeskie*, Włocławek – Toruń 1985; t. IV, z. 2, *Ziemia Dobrzyńska*, Włocławek – Toruń 1987; t. IV, z. 2, *Ziemia Dobrzyńska. Suplement*, Rypin 1995.

⁹ A. Mietz, *Program badań inskrypcji do 1800 roku na Kujawach i w ziemi dobrzyńskiej*, „Zapiski Kujawsko-Dobrzyńskie”, seria A: 1978, s. 151–163. Treści zamieszczone w tym artykule powtórzył następnie w: *Program badań inskrypcji na Kujawach i w ziemi dobrzyńskiej w świetle ogólnopolskich studiów nad średniowieczną i nowożytną epigrafiką do 1800 r. (streszczenie referatu)*, „Sprawozdania TNT”, 31: 1978, s. 43 n.; idem, *Inwentaryzacja inskrypcji do 1800 roku na Kujawach. (Sprawozdanie z badań przeprowadzonych w okresie stycznia-czerwiec 1978)*, „Zapiski Kujawsko-Dobrzyńskie”, seria B: 1979, s. 297-303; idem, *Uwagi o inskrypcjach Kujaw brzeskich i ziemi dobrzyńskiej do 1800 roku*, „Ziemia Kujawska”, T. VI: 1981, s. 127-141; idem, *Dawne inskrypcje i znaki symboliczne w farze rypińskiej. W kręgu kultury staropolskiej*, w: *Rypin. Szkice z dziejów miasta*, red. M. Krajewski, Rypin 1994, s. 93-103; idem, *Zabytkowa epigrafika Osieka Rypińskiego*, Osiek Rypiński – Toruń 1994, w pracy tej uwzględnił epigrafikę od XVII w. po 1933 r.; idem, *Apotropaiony antydemoniczne na świątyniach ziemi dobrzyńskiej*, „Rocznik Muzeum Ziemi Dobrzyńskiej w Rypinie”, T. I: 2009, s. 89-96.

¹⁰ Idem, *Problematyka inskrypcji w budownictwie wiejskim na Kujawach w XVIII wieku*, „Zapiski Kujawsko-Dobrzyńskie”, seria E: 1985, s. 173-187.

¹¹ Idem, *Graffiti czasów nowożytnych na murach kościołów w Grudziądzu i okolicy. Tożsamość – orędownictwo – zbawienie*, „Rocznik Grudziądzki”, T. XIII: 1998, s. 33-47; idem, *Zbawienie i potępienie w świadectwach nowożytnych graffiti. Ze studiów nad staropolską religijnością masową południowego pogranicza kujawsko-wielkopolskiego*, w: *Studia z dziejów południowego pogranicza kujawsko-wielkopolskiego*, red. P. Szczepankiewicz, Włocławek 2010, s. 11-19; idem, *Mury kościołów nośnikami inskrypcji nagrobnych. Z staropolskiej kul-*

rze studiów pt. *Wiara z demonem w tle*, opublikował wyniki selektywnych kwerend terenowych dla 205 miejscowości, prowadzonych w latach 1977–2000 w diecezjach: bydgoskiej, elbląskiej, ełckiej, gdańskiej, gnieźnieńskiej, kaliskiej, koszalińsko-kołobrzeszkiej, łomżyńskiej, łowickiej, łódzkiej, pelplińskiej, płockiej, poznańskiej, szczecińsko-kamieńskiej, toruńskiej, warmińskiej, zielonogórsko-gorzowskiej, a ujawniających powszechność praktyk wynikających z wiary w odkupienie¹². Podejmowane kwerendy terenowe prowadziły jednocześnie do rozwinięcia zainteresowań problematyką sepulkralną¹³. Jest autorem tzw. białych kart zakładanych dla cmentarzy przez urząd konserwatorski w Toruniu. Poza serią *Corpus inscriptionum Poloniae*, w której znajdują się inskrypcje powstałe jedynie do końca XVIII wieku, publikował także inskrypcje z XIX–XX wieku. Katalogi inskrypcji starał się pokazywać w szerokim kontekście dziejów miejscowości¹⁴. O wynikach swoich badań informował także opinię publiczną na łamach toruńskich „Nowości”¹⁵.

Andrzej Mietz w ramach terenowych badań staropolskich epigrafów prowadził przede wszystkim kwerendę na Kujawach. Najstarsze inskrypcje, jakie udało mu się zidentyfikować, pochodziły z XV wieku. Natomiast na ziemi dobrzyńskiej badaniami objął takie miejscowości, jak: Działyn, Trutnowo, Kikół, Grodzeń, Sumin¹⁶. Prowadził jednocześnie w 140 miejscowościach

tury sepulkralnej w Wielkopolsce XVI–XVIII w. ze szczególnym uwzględnieniem pogranicza kujawsko-wielkopolskiego, „Studia z Dziejów Pogranicza Kujawsko-Wielkopolskiego”, T. IV: 2013, s. 27–40. Na obszarze badań znalazły się 22 miejscowości.

¹² Idem, *Nowożytnie graffiti i ślady oczyszczania ogniem w Polsce środkowej i północnej*, w: J. Lewandowska, A. Mietz, J. Woźny, *Wiara z demonem w tle. Studia nad materialnymi śladami przekazu informacji na ziemiach polskich do schyłku XVIII wieku*, Bydgoszcz 2008, s. 79–135.

¹³ Idem, *Późnobarokowy zespół sakralno-cmentarny w Chodczu. Studium historyczno-architektoniczne fundacji szlacheckiej na Kujawach w końcu XVIII wieku*, Włocławek 1987; idem, *Cmentarze chodeckie. Dzieje i zabytki*, Toruń 1993; idem, *Wiejskie cmentarze protestanckie w dolinie Wisły pod Chełmnem w XVII–XVIII w. Katalog cmentarzy*, „Rocznik Grudziądzki”, T. XI: 1994, s. 175–190; idem, *Dzwierszeńskie cmentarze katolickie w latach 1772–1919*, Toruń 1995.

¹⁴ A. Mietz, J. Pakulski, *Świadectwa przeszłości Nieszawy. Rzeźby, pomniki, nagrobki, tablice*, Włocławek 1989.

¹⁵ A. Mietz, *Cmentarz choleryczny na Ziemi Dobrzyńskiej*, „Nowości”, R. XXV: 1992, nr 231, s. 13; idem, *Dzwony z Karnkowa*, „Nowości”, R. XXVI: 1993, nr 42, s. 11.

¹⁶ Idem, *Nowożytnie zabytki epigraficzne Kikoła i okolicy. Stan zachowania i wartość źródłowa*, „Ziemia Dobrzyńska. Zeszyty Historyczne Dobrzyńskiego Oddziału WTN”, z. 1: 1989, s. 19–31.

Kujaw inwentaryzację inskrypcji nagrobnych z XIX wieku. Będąc przekonany o olbrzymich walorach poznawczych epigrafiki, postulował opracowanie edytorskie inskrypcji nagrobnych jako „materialnego źródła przeszłości narodowej”¹⁷. Opowiadał się za ochroną cmentarzy na równi z innymi zabytkami dziedzictwa kulturowego¹⁸.

Starał się śledzić w materiałach archiwalnych nie tylko losy zaginionych inskrypcji, ale także losy obiektów kultury materialnej, od ornatów i dzwońców po pługi i zabytki ciesielstwa, na których występowały inskrypcje¹⁹. Zaprezentował wzór karty inwentaryzacyjnej zabytków epigraficznych. Uwzględniając ogrom strat w zasobie zabytków epigraficznych i niejako przewidując nasilenie się tego procesu w przyszłości, opowiadał się za możliwie pełną ich publikacją. Zgodnie z ogólnopolską tendencją, uwagę koncentrował przede wszystkim na zabytkach piśmiennictwa powstałych do 1800 roku.

Już we wczesnych latach aktywności naukowej poświęcił uwagę badaniom nad dziejami osadnictwa²⁰. Z kolei połączenie tych dwóch nurtów, a także współpraca naukowa z Janem Pakulskim, Zbigniewem Górskim, Marianem Pawlakiem, Michałem Grzybowskiem, Zofią Waszkiewicz, Zbigniewem Zyglewskim zaowocowały badaniami nad dziejami miejscowości. Do najważniejszych osiągnięć prof. Andrzeja Mietza w tym zakresie należą badania nad dziejami: Chodcza, Czernikowa, Dąbrowic Kujawskich, Górzna, Łobzenicy, Mroczy, Nieszawy, Osieka Rypińskiego, Podgórze, Pścinka, Sępólna Krajeńskiego²¹. Niewielkim drukiem poświęconym księgozbiорom w Chodczu wpi-

¹⁷ Idem, *Uwagi o wartościach źródłowych nagrobków...*, s. 311.

¹⁸ Idem, *Zabytkowy cmentarz epidemiczny w Zębowie na ziemi dobrzyńskiej*, „Ziemia Dobrzyńska. Zeszyty Historyczne Dobrzyńskiego Oddziału WTN”, z. 2: 1993, s. 17-25.

¹⁹ Idem, *Komunikat w sprawie kielicha biskupa Pawła Wołuckiego*, „Zapiski Kujawsko-Dobrzyńskie”, seria D: 1981, s. 369-370; idem, *Kielichy biskupa Pawła Wołuckiego w skarbcu katedralnym we Włocławku*, „Zapiski Kujawsko-Dobrzyńskie”, T. 6: 1988, s. 343-248; idem, *Kielich mszalny z 1631 r. fundacji księdza Łukasza Dąbskiego*, „Rocznik Muzealny” [Muzeum Ziemi Kujawskiej i Dobrzyńskiej], T. II: 1988, s. 17-25. W artykułach tych poruszał ciekawy obyczaj panujący wśród biskupów kujawskich w XVII i XVIII w. co do fundacji złotych kielichów mszalnych dla katedry. Idem, *Staropolskie zabytki epigraficzne w kościele św. Mikołaja w Pieraniu*, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Bydgoszczy”, „Studia Historyczne”, z. 6: 2000, s. 129-143.

²⁰ Z. Górski, A. Mietz, *Stosunki własnościowe w dobrach królewskich w ziemi dobrzyńskiej w 2. poł. XVI i początkach XVII w.*, „Zapiski Kujawsko-Dobrzyńskie”, T. 7: 1990, s. 213-227.

²¹ A. Mietz, *Rozwój przestrzenny i budownictwo na Podgórzu w latach 1920-1938*, „Rocznik Toruński”, T. 11: 1976, s. 93-116; Z. Górski, A. Mietz, *Wieś Pścinek. Przyczynek do*

sał się w obchody 550. rocznicy lokacji tego miasta²². W obszernej monografii gminy Czernikowo Andrzej Mietz napisał rozdziały poświęcone zagadnieniom ustrojowym, gospodarczym i życiu religijnemu w okresie zaboru, a także dwa rozdziały poświęcone walorom antropomorficznym. W części wstępnej do jednego z tych rozdziałów zawarł myśl pokazującą, iż postrzegał dziedzictwo kulturowe nie tylko jako świadectwo czasu przeszłego. Pisał: „Wszystkie te miejsca łączy wspólna głęboka refleksja nad sprawami doczesnymi i tymi poza czasem i przestrzenią. Niezależnie od uwarunkowań historycznych mają one istotny wpływ na kształtowanie systemu wartości etycznych i estetycznych, zarówno w życiu duchowym, jak i kulturowym społeczeństwa”²³.

Osobny nurt badań stanowią studia nad strukturami Kościoła katolickiego w obrębie diecezji włocławskiej oraz gnieźnieńskiej w okresie potrydenckim, który otwiera, wzmiankowana już wyżej, rozprawa doktorska. Kolejnym krokiem w tym kierunku jest artykuł opublikowany w 1998 roku, a wpisujący się w bardzo rzadko podejmowaną problematykę nad oficjalatami foralnymi, zatytułowany *Oficjalat foralny bydgoski (ok. 1530–1765). Rzut oka na dzieje i strukturę organizacyjno-terytorialną*, w którym zamieścił spis 23 oficjalatów²⁴. W roku następnym opublikował, wraz z J. Pakulskim i ks. K. Ry-

badań osadnictwa i układu przestrzennego królewskich w powiecie radziejowskim w XVII wieku, „Zapiski Kujawsko-Dobrzyńskie”, seria D: 1981, s. 337-353; A. Mietz, *Przedstawiamy: Chodecz i okolice*, „Biuletyn Przewodniczącego Zarządu Wojewódzkiego PTTK we Włocławku”, 1988, z. 57, s. 11-14; A. Mietz, J. Pakulski, *Górzno. Zarys dziejów*, Toruń 1989; A. Mietz, J. Pakulski, M. Pawlak, *Wpisani w dzieje Chodcza*, Chodecz – Włocławek 1989, s. 23-34; A. Mietz, J. Pakulski, *Łobżenica. Portret miasta i okolicy*, Łobżenica – Toruń 1993; A. Mietz, J. Pakulski, Z. Waszkiewicz, *Nadwiślańska gmina Czernikowo. Przeszłość – religijność – tożsamość*, Toruń 1998; A. Mietz, *Sępólno Krajeńskie w czasach staropolskich 1466-1772*, w: *Dzieje Sępólno Krajeńskiego*, red. Z. Biegański, Sępólno Krajeńskie 2010, s. 113-179. Rozdział ten został podzielony na podrozdziały: *Właściciele miasta, Miasto, Parafia i szkoła parafialna, Innowiercy*; A. Mietz, Z. Zyglewski, *Mrocza w czasach staropolskich (od początku XVI wieku do 1772 roku)*, w: *Mrocza. Monografia miasta i gminy*, t. 2, red. S. Łaniecki, Bydgoszcz 2014, s. 76-121.

²² A. Mietz, J. Mietz, *Biblioteki i księgozbiory chodeckie*, Chodecz 1989.

²³ A. Mietz, J. Pakulski, Z. Waszkiewicz, *Nadwiślańska gmina Czernikowo...*, s. 309.

²⁴ A. Mietz, *Oficjalat foralny bydgoski (ok. 1530-1765). Rzut oka na dzieje i strukturę organizacyjno-terytorialną*, „Prace Komisji Historii Bydgoskiego Towarzystwa Naukowego”, T. XVI: 1998, s. 65-81; idem, *Parafie archidiaconatu kamieńskiego w okresie potrydenckim*, w: *Dziedzictwo kulturowe na Krajnie i Pałukach. Wybrane problemy z dziejów Krajny Nakieleskiej (związki Krajny z Pałukami)*, Nakło nad Notecią 2004, s. 100-113.

backim, monografię parafii w Dźwiersznie Wielkim²⁵. W pracy tej znalazło się sześć rozdziałów jego autorstwa: *Kościół parafialny i budynki beneficjalne na przestrzeni stuleci*, *Cmentarz i kapliczki przydrożne*, *Szkoła i szpital*, *Życie religijno-moralne w parafii*, *Duchowieństwo parafialne*, *Niekatolicka wspólnota wyznaniowa chrześcijan w parafii od końca XVIII w. do 1945 r.* Tytuły tych rozdziałów dobrze charakteryzują zainteresowania badawcze Andrzeja Mietza. Nie jest niczym dziwnym, iż zajmując się problematyką reform soborowych oraz inskrypcji cmentarnych, nie przeszedł obojętnie wobec zagadnienia obecności innowierców wśród katolickiego społeczeństwa na Kujawach i ziemi dobrzyńskiej²⁶. Artykuł pt. *Duchowieństwo nieszawskie...* to wnikliwe studium formacji duchowieństwa jednej z parafii kujawskich w drugiej połowie XVI wieku w świetle wizytacji²⁷. Efektem konferencji naukowej, której zorganizowania podjął się we Włocławku, a poświęconej życiu religijnemu w dobie staropolskiej, jest publikacja z 2003 roku²⁸. Uwieńczeniem tego kierunku stała się rozprawa habilitacyjna, w której ustalił terytorium archidiaconatu kamieńskiego, jego podziały administracyjne, omówił zmiany powstałe w okresie reformacji i potrydenckiej odnowy struktur Kościoła katolickiego. Zwrócił uwagę na nieprzydatność kościołów katolickich pozostających w innowierczym środowisku osadniczym i w konsekwencji popadanie ich w ruinę, wzrost liczby kościołów niesamodzielnych – głównie filialnych. Bardzo cenny jest rozdział poświęcony miejscom i przedmiotom kultu religijnego w świetle zaleceń soborowych. Analizie poddał stan architektury świątyni, wezwania nowo erygowanych kościołów, ale nade wszystko wyposażenie: ołtarze, obrazy ołtarzowe, krzyże, tabernakula, chrzcielnice, ambony, konfesjonały,

²⁵ A. Mietz, J. Pakulski, K. Rybacki, *Parafia i kościół św. Mikołaja w Dźwiersznie Wielkim. Dzieje, wiara, trwanie*, Toruń 1999.

²⁶ A. Mietz, *Protestanci. Struktura wyznaniowo-etniczna i demograficzna, organizacja sprawowania kultu religijnego*, w: M. Grzybowski, A. Mietz, J. Pakulski, M. Pawlak, *Osiek Rypiński. Dzieje parafii i gminy*, Osiek Rypiński – Toruń 1994; A. Mietz, J. Pakulski, Z. Waszkiewicz, *Nadwiślańska gmina Czernikowo...*, rozdział: *Z dziejów mniejszości wyznaniowych w gminie Czernikowo*, s. 257-287; A. Mietz, *Sępólno Krajeńskie...*, s. 167-179.

²⁷ Idem, *Duchowieństwo nieszawskie w świetle potrydenckiej odnowy wewnątrzkościelnej w diecezji włocławskiej w ostatniej ćwierci XVI wieku*, „Zeszyty Naukowe WSHE” [Wyższej Szkoły Humanistyczno-Ekonomicznej], T. V: 2000, s. 7-34.

²⁸ Idem, *Paweł z Sieradza i recepcja Tridentinum w kościele Górzeńskim (1578-1624)*, w: *Religijność na Kujawach i ziemi dobrzyńskiej w czasach staropolskich*, red. A. Mietz, Włocławek 2003, s. 123-134. Jest także autorem *Wstępu*.

puszki, kielichy, monstrancje, wieczne lampki, relikwiarze, rzeźby Chrystusa Zmartwychwstałego, ogrodzenia, kostnice, dzwony, sygnaturki. Poprzez prowadzone w tym kontekście rozważania przebijają zmieniające się praktyki religijne Kościoła kontrreformacyjnego. O monografii habilitacyjnej bardzo pozytywnie wyraził się prof. Jerzy Hałziński: „Książkę tę uważam za istotne novum w obszarze syntezy dziejów polskich struktur kościelnych doby nowożytnej”²⁹. Nabyte w trakcie realizacji rozprawy habilitacyjnej doświadczenie badawcze, dotyczące zarówno struktur kościelnych, jak i recepcji postanowień trydenckich przez lokalny Kościół, pragnął przekazać swojemu doktorantowi Wojciechowi Wilkowskiemu, któremu zaproponował temat: *Potrydencka odnowa wewnętrzna Kościoła w oficjalacie bydgoskim w latach 1548-1764*.

Na marginesie zainteresowań problematyką kościelną powstał artykuł poświęcony zniszczeniom budynków sakralnych w okresie drugiej wojny szwedzko-polskiej w latach 1655-1660³⁰. Z zainteresowaniami kościelnymi strukturami terytorialnymi wiązała badania dotyczące regionów historycznych³¹. Intrygowało go zjawisko utraty poczucia przynależności do Kujaw części pogranicza kujawsko-wielkopolskiego, będące efektem rozbiorów i zmiany przynależności diecezjalnej, a nade wszystko niefortunnym podziałów administracyjnych. Swoje spostrzeżenia zamknął w jakże cennej konkluzji: „Częste zmiany podziałów administracyjnych terytorium kujawsko-pomorskiego nie służyły dobrze regionalizacji tego obszaru”³². Badania nad przeszłością ziemi dobrzyńskiej zaowocowały obszernym przewodnikiem bibliograficznym, składającym się z katalogu zabytków oraz właściwej części bibliograficznej, ściśle powiązanej z częścią wstępną³³.

²⁹ J. Hauziński, *Ocena dorobku naukowego p. dr hab. Andrzeja Mietza*, 4 kwietnia 2006 r., akta personalne w Dziale Kadr i Szkolenia Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego.

³⁰ A. Mietz, *Kościoty ziemi dobrzyńskiej i michałowskiej po wojnie polsko-szwedzkiej 1655-1660*, w: *Bitwa pod Górnem w 380-tą rocznicę wydarzeń. Ziemia dobrzyńska targana wojnami ze Szwecją*, red. A. Szalkowski, Rybin 2009, s. 20-34; idem, *Katalog kościołów na Kujawach uszkodzonych i zniszczonych w wojnie 1655-1660*, „Prace Komisji Historii Bydgoskiego Towarzystwa Naukowego”, T. 22: 2010, s. 11-19.

³¹ Idem, *Województwo kujawsko-pomorskie – pytanie o region*, „Prace Komisji Historii Bydgoskiego Towarzystwa Naukowego”, T. XVII: 2001, s. 79-96; idem, *Obszar pogranicza kujawsko-wielkopolskiego pod względem historycznym XVI–XX wiek*, „Studia z Dziejów Pogranicza Kujawsko-Wielkopolskiego”, T. III: 2012, s. 7–22.

³² A. Mietz, *Województwo kujawsko-pomorskie...*, s. 88.

³³ M. Krajewski, A. Mietz, *Zabytki Ziemi Dobrzyńskiej. Przewodnik bibliograficzny*, Włocławek 1996.

Wieloletnia współpraca z Marianem Pawlakiem przyniosła z kolei zainteresowania dziejami szkolnictwa staropolskiego³⁴. Tematyka ta znajdowała również odzwierciedlenie w pracach dyplomowych realizowanych pod kierunkiem Andrzeja Mietza, w tym również podejmowanych przez doktorantów: Krzysztofa Pałuczaka i Edmunda Kopaczewskiego.

W dorobku prof. Andrzeja Mietza należy odnotować także liczne noty biograficzne i studia poświęcone rodom: Stanisławowi Noakowskiemu, ks. Wacławowi Kneblewskiemu (1887-1939), geografowi i krajoznawcy Aleksandrowi Janowskiemu (1866-1944), kamieniarzom z rodu Kuzów, Doliwitom z Miłosławia, Kretkowskim, przedstawicielom rodu Działyńskich: Michałowi (1560-1618), Pawłowi (1601-1649), Zygmuntowi (zm. 1685), Maciejowi Gąsiorowskiemu (1654-1726), Stanisławowi Jaranowskiemu (zm. przed 1780), Bernardowi Komeckiemu (ok. 1720-1781), Zygmuntowi Kretkowskiemu (1751-1810), Andrzejowi Ruszkowskiemu (ok. 1570-ok. 1652) oraz 34 osobistościom związanym z przeszłością Chodcza³⁵.

Relatywnie niewiele jest w dorobku naukowym Andrzeja Mietza recenzji publikacji naukowych³⁶. Przygotowywał recenzje wydawnicze m.in. *Włoc-*

³⁴ A. Mietz, *Sieć szkół parafialnych pogranicza kujawsko-wielkopolskiego w XVII–XVIII wieku (do rozbiorów)*, „Studia z Dziejów Pogranicza Kujawsko-Wielkopolskiego”, T. I: 2011, s. 31-49. Również praca z dziejów szkolnictwa w XX w.: A. Mietz, M. Pawlak, M. Szczotkowska-Topi, *Gimnazjum i Liceum im. ks. Jana Długosza we Włocławku 1916-1949*, Bydgoszcz 1995. W tej ostatniej publikacji jest autorem dwóch rozdziałów, w których poruszył takie zagadnienia, jak: budynki szkolne, internat, pomoce naukowe, księgozbiory oraz ideom wychowawczym w duchu etyki katolickiej, narodowym, środowisku oddziaływania wychowawczego, organizacjom młodzieżowym, współpracy z rodzicami, Towarzystwu Przyjaciół Młodzieży.

³⁵ A. Mietz, *Stanisława Noakowskiego kujawskie spotkania cum monumentis et vanitate vitae*, Włocławek 1987; idem, *Kamieniarski rod Kuzów. Tropem tradycji kutej w kamieniu*, Bydgoszcz – Aleksandrów Kujawski 1989; idem, *Książdz Wacław Kneblewski w promieniach kultu królowej Jadwigi*, Włocławek 1989; A. Mietz, J. Pakulski, M. Pawlak, *Wpisani w dzieje Chodcza*, Chodecz – Włocławek 1989, s. 89-97, 99-110, 112, 120 n., 124-127, 129 n., 138, 142-149, 155 n., 162-171, 174-176; A. Mietz, *Portrety i portretowani. Z problematyki mecenatu artystycznego Kretkowskich*, „Rocznik Muzealny” [Muzeum Ziemi Kujawskiej i Dobrzyńskiej], T. III: 1990, s. 125-145; idem, *Doliwowie miłosławscy*, „Zapiski Miłosławskie”, R. II: 1992, nr 1, s. 5, nr 4, s. 2, nr 5, s. 3, nr 6, s. 3, nr 7, s. 2; idem, *Aleksander Janowski i jego związki z kujawskim ruchem krajoznawczym i muzealnictwem. W 80-lecie Muzeum we Włocławku*, „Rocznik Muzealny” [Muzeum Ziemi Kujawskiej i Dobrzyńskiej], T. III: 1990, s. 7–15; *Inowrocławski słownik biograficzny*, z. 3, red. E. Mikołajczak, Inowrocław 1997, s. 20 n., 24, 31 n., 37 n., 45, 58; *Słownik biograficzny powiatu radziejowskiego*, z. 1: *Piotrków Kujawski*, red. J. Kołtuniak, Włocławek 2002, s. 67 n.

³⁶ Recenzje: M. Pawlak, *Szkoły parafialne na Kujawach w epoce staropolskiej*, Bydgoszcz 205, „Zapiski Kujawsko-Dobrzyńskie”, T. XX: 2005, s. 204–207; M. Krajewski, *Słownik bio-*

ławskiego słownika biograficznego, *Materiałów do dziejów rezydencji, Corpus inscriptionum Poloniae, Słownika historyczno-geograficznego komturstwa tucholskiego i świeckiego*. Znacznie chętniej oddawał się pracom redakcyjnym³⁷. W latach 1995-1998 redagował „Biuletyn Włocławskiego Kuratora Oświaty”, zaś w latach 2011-2014 „Studia z Dziejów Pogranicza Kujawsko-Wielkopolskiego”.

W ostatnich latach życia zaangażował się w pilotowanie autorskiego programu badawczego „Pogranicze kujawsko-wielkopolskie na przestrzeni wieków”, realizowanego pod patronatem Instytutu Historii i Stosunków Międzynarodowych oraz Urzędu Gminy w Wierzbinku. Efektem były cyklicznie organizowane konferencje naukowe poświęcone dziejom pogranicza kujawsko-wielkopolskiego. Pod redakcją Andrzeja Mietza i Pawła Szczepankiewicza ukazało się w latach 2011-2013 pięć tomów – tyle, ile pierwotnie zaplanowano, materiałów pokonferencyjnych. W ramach tegoż wydawnictwa opublikował także, jako suplementy, wspólnie ze Zbigniewem Górskim, dwa bardzo istotne teksty źródłowe: *Transumpt z 1790 roku przywileju lokacyjnego miasta Skulska na prawie magdeburskim* oraz *Lustrację starostwa konińskiego i województw kujawskich 1569*³⁸. Publikacje te, jak i wcześniejsze wnikliwe analizy źródłoznawcze oraz edycje źródeł, takie jak: *Oblata dekretu komisji królewskiej dotyczącego dóbr Pścinek będących w posiadaniu Jana Spytki Pstrokońskiego, stolnika brzeskiego z 1659 r.*, *Opis Chodcza z 1822 roku*, *Opis Dąbrowic Kujawskich z 1820 r.*, wizytacja generalna parafii rypińskiej z 1781 r., *Ten to Marcin zabił Xdza Plebana w Debnie*, *Lustracje województw wielkopolskich i kujawskich. Województwo inowrocławskie 1765*, do

graficzny ziemi dobrzyńskiej, „Ziemia Dobrzyńska”, T. II: 1993, s. 177-178; P. Gałkowski, K. Grażawski, *Strzygi w ziemi dobrzyńskiej*, Brodnica – Osiek – Rypin 2006, ss. 292, „Zapiski Kujawsko-Dobrzyńskie”, T. 21: 2006, s. 198–201; *Materiały do dziejów rezydencji w Polsce*, t. I: *Kujawy Wschodnie*, cz. 5, Włocławek 2011, ss. 254, „Zapiski Kujawsko-Dobrzyńskie”, T. 27: 2012, s. 121-123.

³⁷ *Religijność na Kujawach i ziemi dobrzyńskiej w czasach staropolskich: materiały ogólnopolskiej konferencji naukowej zorganizowanej na Wydziale Humanistycznym WSHE przez Zakład Dziejów Religii 30 maja 2003*, red. A. Mietz, Włocławek 2003.

³⁸ *Transumpt z 1790 roku przywileju lokacyjnego miasta Skulska na prawie magdeburskim*, wydali i opracowali Z. Górski, A. Mietz, Bydgoszcz – Skulsk 2013, „Studia z Dziejów Pogranicza Kujawsko-Wielkopolskiego”, T. III: 2013, Suplement; *Lustracja starostwa konińskiego i województw kujawskich 1569*, wydali i opracowali Z. Górski, A. Mietz, Bydgoszcz – Wierzbinek 2014, „Studia z Dziejów Pogranicza Kujawsko-Wielkopolskiego”, T. IV: 2014, Suplement.

której opublikowania doprowadził po przedwczesnej śmierci prof. Ryszarda Kabacińskiego, a nade wszystko publikacje z zakresu epigrafiki decydują o szczególnym wkładzie Andrzeja Mietza do źródłoznawstwa polskiego³⁹.

Cały dorobek naukowy Andrzeja Mietza charakteryzuje się dążeniem do edytowania źródeł historycznych: epigraficznych i aktowych. Predestynowało go ku temu wykształcenie, ale także dobra znajomość zasobów archiwów państwowych i kościelnych. Nie szczędził czasu i sił na poszukiwania terenowe zabytków epigrafiki, które bardzo intensywnie prowadził na przełomie lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych XX wieku. Jego pasją stała się historia Kościoła katolickiego w okresie potrydenckim na obszarze Kujaw, ziemi dobrzyńskiej, Krajny i Pałuk. Uwzględniał relacje katolików z protestantami. Na drodze eksploracji wizytacji, ordynacji biskupich, rejestrów podatkowych, lustracji prowadził dociekania mające na celu rekonstrukcję sieci parafialnej w czasach potrydenckich, zwracał uwagę na korekty struktur parafialnych i procesy związane z przywracaniem świątyń zajętych w czasie reformacji przez protestantów oraz ich materialny upadek związany z brakiem duchownych.

Ważne miejsce w życiu prof. Andrzeja Mietza zajmowała od 1996 roku dydaktyka akademicka. Głosił wykłady z zakresu historii nowożytnej Polski i powszechnej, historii regionalnej Pomorza i Kujaw, historii regionalizmu i regionalistyki, edukacji regionalnej.

³⁹ A. Mietz, *Wieś Pęcinek...*, s. 348-353. Rękopis będący podstawą wydania źródła przechowywany jest w Archiwum Głównym Akt Dawnych, Metryka Koronna, sygn. 201, k. 146v, 207v-209v. Idem, *Opis Chodcza z 1822 roku*, „Zapiski Kujawsko-Dobrzyńskie”, T. 7: 1990, s. 285-303; idem, *Opis Dąbrowic Kujawskich z 1820 roku*, „Zapiski Kujawsko-Dobrzyńskie”, T. 9: 1995, s. 271-286. W artykule tym opublikował: „Opisanie Historyczne oraz Topograficzno-Statystyczne Miasta Dąbrowic w województwie mazowieckim obwodzie gostyńskim położonego” oraz „Uwagi Komisji Województwa Mazowieckiego do opisu Dąbrowic 1820 r.”, przechowywane w: Archiwum Głównym Akt Dawnych, Akta Komisji rządowej Spraw wewnętrznych i Policji, sygn. 458, k. 116-121. *Lustracje województw wielkopolskich i kujawskich. Województwo inowrocławskie 1765*, wydał Z. Górski, R. Kabaciński, A. Mietz, *Lustracje dóbr królewskich XVI-XVIII wieku. Wielkopolska i Kujawy*, Bydgoszcz 2011. Problematyką tego typu źródeł interesował się co najmniej od 1988 r.: *Inwentarze lustracyjne królewskie w ziemi dobrzyńskiej z lat 1774-1777*, *Miscellanea archiwalne do dziejów ziemi dobrzyńskiej*, wydanie i wstęp Z. Górski, A. Mietz, t. I, Rypin 1988. A. Mietz, *Wizytacja generalna parafii rypińskiej z 1781 r.*, w: *Rypin. Szkice z dziejów miasta*, red. M. Krajewski, Rypin 1994, s. 117-138; idem, *Ten to Marcin zabił Xdza Plebana w Debnie*, w: *Profanum versus sacrum. Przejawy postaw antykościelnych w Polsce na przestrzeni wieków*, red. A. Gotowicz, R. Kotecki, J. Maciejewski, Bydgoszcz 2011, s. 61-71.